

Cassian Maria SPIRIDON

**FERICIRILE
MONAHULUI NICOLAE
DE LA ROHIA**

DOXOLOGIA
2014

Cuprins

Fericirile monahului Nicolae de la Rohia	5
Actualitatea parabolei întoarcerii fiului risipitor	33
Darul monahului de la Rohia	59
Curajul monahului Nicolae de la Rohia	97

Fericirile monahului Nicolae de la Rohia

Prima ediție din *Jurnalul fericirii*, care constituie, conform mențiunii înscrise pe anelopa manuscrisului, *testamentul literar* al lui N. Steinhardt, va fi publicată postum în 1991. Aici vom face trimiteri la ediția *Opera integrală*, ce debutează cu *Jurnalul fericirii* și este publicată de Editura Mănăstirii Rohia în colaborare cu Editura Polirom în 2005, cu postfață și repere bio-bibliografice de Virgil Bulat. Este cunoscut că *Jurnalul*, după finalizarea lui la începutul anilor '70, la puțin timp va fi confiscat de Securitate. Considerându-l pierdut pentru totdeauna, după câțiva ani va rescie o nouă variantă mai extinsă. Între timp, la inițiativa președintelui de atunci al U.S.R., Dumitru Radu Popescu, Securitatea îi returnează prima variantă. Ambele manuscrise vor fi ascunse de prietenul monahului, Virgil Ciomoș, care-l va și publica în 1991, în baza primului manuscris.

N. Steinhardt (29 iulie 1912 – 29 martie 1989) va finaliza testamentul său literar la începutul lui 1972; rememorările cuprinse în volum acoperă un interval larg cât o viață: *Viena 1928 – București 1971*. Un moment care va marca definitiv biografia celui care a scris *Monolog polifonic* este arestarea, în iarna lui 1960, de către Securitate și condamnarea la 13 ani muncă silnică pentru *crimă de uneltire contra ordinii sociale*.

(De remarcat o schimbare față de anii '60, în '89, pe mandatul nostru de arestare motivația era de *propagandă împotriva orînduirii socialiste*.)

Motivul acestei grele condamnări a fost refuzul de a participa ca martor al acuzării în contra lui Constantin Noica. *Lotul* filosofului, în care se afla și viitorul monah, număra 25 de intelectuali etichetați de instanța bolșevică drept *mistico-legionari*. Printre aceștia, în afara celor doi deja nominalizați, mai aflăm pe Alexandru Paleologu, Vladimir Streinu, Sergiu Al-George, Păstorel Teodoreanu, Dinu Ranetti, Mihai Rădulescu, Remus Niculescu, Iacov Noica, Theodor Enescu; inclusiv femei: Marieta Sadova, Simina Caracaș, dr. Anca Ionescu.

Jurnalul se deschide cu un *Testament politic* în care sînt propuse cele trei soluții de *a ieși dintr-un univers concentraționar*.

Rememorările debutează cu o confruntare la Securitate, în ianuarie 1960, cînd, confuz, se decide a apela la soluția a treia, a confruntării și a minciunii, una *liniștită și pricepută*; nu-i rămîne a se comporta decît ca un *tăran deștept și maha-lagiu viclean*. *A treia soluție – neașteptată și stranie: minciuna. Una binecuvîntată, șoptită de Hristos*. Astfel împlinește sfatul și porunca părintească, primite înaintea arestării: *să nu fi jidan fricos, să nu te caci în pantaloni*.

La confruntare, cea care i-a fost cîndva prietenă încearcă să-i reamintească înțîlnirea, el refuză, remarcînd totodată noutatea metodelor Securității; ei nu mai apelează la dușmani pentru a-l pierde, cum ar fi cazul „soției de care a divorțat, prietenului de care s-a rupt, asociatului pe care l-a tîrît la tribunal; aportul *noului*, inovația cea mai de seamă este că, pentru a distruge un ins, ei nu merg la certatii, ci la prietenii lui, la nevastă, la copii, la ibovnice, la cei pe care-i iubește și-n care și-a pus, omeneste, prostește, încrederea și setea de afecțiune”.

În *delirul* anchetei, cu *Nu în brațe*, gîndul îi poposește la afirmația lui Nae Ionescu, că cine nu are sînge românesc poate fi *bun Român*, dar cu nici un preț și orice s-ar petrece

nu poate fi *Român*. Nu-l contrazice, *dar ce nu e cu putință la oameni e cu putință la Dumnezeu* (a se vedea Marcu 19, 26). O altă cale de a fi Român: *prin botezul singelui*.

Se arată foarte pornit în contra celor care confundă *creștinismul cu prostia*. Viitorul convertit știe că Hristos nu ne-a cerut niciodată să fim proști, El *ne cheamă să fim buni, blânzi, cinstiți, smeriți cu inima, dar nu timpți*. Când nu cădem în păcat o putem face de *frică, ori din dragoste: cum o fac sfinții și caracterele superioare*, dar nu mai puțin din *rușine*: „După ce L-ai cunoscut pe Hristos îți vine greu să păcătuiești, ți-e teribil de rușine” (N. Steinhardt).

Scena Tatălui care îl trimite la închisoare, precum mama lui Ștefan cel Mare pe domnitor la bătălie, e remarcabilă.

În 31 decembrie 1959, revenit de la Securitate, după nararea celor petrecute, Tatăl, bătrînul evreu de 82 de ani îi spune:

„– Ce-ai mai venit acasă, nenorocitul? Le-ai dat impresia că șovăi, că poate să încapă și posibilitatea să-ți trădezi prietenii. În afaceri, când spui «lăsați-mă să mă gîndesc» înseamnă că ai acceptat. Pentru nimic în lume să nu primești a fi martor al acușării. Hai, du-te chiar acum”.

În zadar apelează la nevoia de a-i fi alături, acum la adînci bătrîneți, că ar putea muri în timpul cît va fi închis, că i-ar fi foarte greu și lui în temniță etc. Nimic nu-l împiedică pe bătrîn: „E adevărat, zice tata, că *vei avea zile foarte grele*. Dar noaptele le vei avea liniștite (trebuie să repet ce nu a spus, trebuie; dar nu, m-ar bate Dumnezeu) – *vei dormi bine*. Pe cînd, dacă accepți să fii martor al acușării, vei avea, ce-i drept, *zile destul de bune, dar noaptele vor fi îngrozitoare*. N-o să mai poți închide un ochi. O să trebuiască să trăiești numai cu somnifere și calmante: abrutizat și moțîind ziua toată, iar noaptea chinuitor de treaz. O să te perpelești, ca un nebun. Cată-ți de treabă. Hai, nu mai ezita. Trebuie să faci închisoare. Mi se rupe și mie inima, dar n-ai încotro. De altfel, chiar dacă apari acum ca martor al acușării, nu fi prost, după șase luni tot te ia. E sigur.

Argumentul acesta din urmă, perfect logic, negustoresc și avocațial, mă impresionează îndeosebi. Doar că șase luni, cînd ți-e frică, e cît o veșnicie.

Tata însă, din ce în ce mai senator roman, îi dă mai departe:

– Pregătește-ți prin urmare lucrurile pentru Luni. Vezi, ia-ti numai lucruri uzate. (Aici a greșit-o rău de tot.) Și în astea trei zile care ne rămîn să nu-mi vorbești nici un cuvînt despre proces, Securitate, închisoare. Vreau să le petrecem împreună, plăcut și liniștit”.

Conform articolului 209 din Codul penal comunist, pentru fapta sa se primeau ani grei de pușcărie. Tatăl e optimist, se gîndește că va primi opt ani. A fost optimist, a fost condamnat la 13. Se gîndește cum să-i asigure cîtiva bani la revenire – va vinde mica lor agoniseală – aparatul de radio, mașina de gătit, butelia etc. – încă nu aflase despre confiscarea totală a averii condamnaților politici.

Luni, pe 4 ianuarie 1960, cu geamantanul pregătit e gata de plecare, supărat peste poate își ia rămas bun. Tatăl, în pijama, scurt, rotofei, voios îi dă ultimele sfaturi: „–Ți-au spus să nu mă lași să mor ca un cîine? Ei bine, dacă-i așa, n-am să mor deloc. Te aștept. Și vezi să nu mă faci de rîs, zice. Să nu fii jidan fricos și să nu te caci în pantaloni.

Mă sărută apăsător, mă duce pînă la ușă, ia poziția de drepti și mă salută militărește.

– Du-te, îmi spune”.

Două au fost momentele cele mai grele din perioada anchetelor la Securitate. Pentru că neagă constant și refuză să spună cine a adus de la Paris ultimul roman al lui Mircea Eliade și piesele lui Eugen Ionescu (iată care erau cîteva din *cumplitele* capete de acuzare la adresa „lotului mistic” al lui Noica?!) este amenințat că va fi confruntat cu șeful lotului. Era încă boboc în ale anchetelor poliției politice, își făcea vise că se va revedea cu Dinu Noica. Iluzii, amare iluzii, totul va fi diabolic, după un scenariu pe care nici Kafka nu l-ar fi imaginat.

Anchetatorul dă ordin să vină șeful lotului, după îndelungă așteptare, silențios *este introdus Dinu Nc.* Steinhardt are poruncă fermă să nu deschidă gura. Este numai ochi. Îl îngrozește înfățișarea fizică și ținuta filosofului.

Vorbește cu supușenie, prompt, atent ca unul supus unui *lung și dureros dresaj. Așa vom ajunge cu toții*, constată amar viitorul monah.

Nu neagă nimic, nu contestă, îl nominalizează, alături de alții și pe Steinhardt: „Examenul e scurt și candidatul a răspuns repede și bine. Candidatul se și înclină de câteva ori. Ochelarii negri dau candidatului un aer de milog obsecvios, de sărac resemnat și ascultător, cum erau cerșetorii și sărmanii...”.

Al doilea moment va fi confruntarea cu doamna T., transformată în martor de profesie. Acum e pușcăriaș vechi, *s-a înțeleptit și s-a șmecherit*, a învățat să se apere, le cunoaște trucurile și, atenție, i-a auzit rîzînd.

Nici în procesul lui Negoitescu n-au reușit să-l folosească ca martor, i-a plimbat prin susținerea că au fost între ei doar *conversații banale*. L-au costat scump aceste bagatelizări. S-a întrebat dacă varianta sa rezista. Era sfătuit de unii camarazi să semneze orice, iar la proces să nege totul, astfel și-ar fi liniștit conștiința:

„Greșită socoteală. La proces poți spune ce vrei, așa e. Dar și-au pus abili întrebarea de ce? De ce poți spune tot ce vrei și poți afirma că retractezi și că nu știi și că n-ai făcut și că n-ai auzit și că e om de treabă și vechi progresist și că zi-i și descarcă-te și liniștește-i cugetul și încheie pace cu tine însuți și turuie și dă-i – cât te-o lăsa. De ce? Pentru că tot ce spui în public (dacă nu-s ședințe secrete, ca la noi) nu are nici o valoare și nu se consemnează, ori dacă se consemnează se consemnează numai de ochii lumii (cînd e), acolo; declarațiile date în fața tribunalului *nu sînt trecute la dosar* decît dacă se mărginesc la a confirma și menține cele declarate la anchetă. Hotărîrea se dă numai pe baza actelor aflătoare la dosar, unde sînt și declarațiile voastre scrise și iscălite,

deșteptilor. Ce spuneți la tribunal e ca și cum ați vorbi la un post radiofonic emițător care nu transmite, ori în receptorul unui telefon defect, pe ecranul unui film mut”.

Doamna T. dă o declarație după pofta anchetatorilor. A făcut progrese, știe exact ce vor și se conformează. Este tutuită de ofițeri, tratată cu dispreț. Este șocat, îl lovește „o aprigă luciditate dușmănoasă. Poate că acum e – la patruzeci și opt de ani – momentul în care trec de la copilărie la maturitate, de la visare la cunoaștere, la *awareness*. Mă «lămuresc». Asta-i și ca dînsa sîntem noi. Și cu varza unsă și cu slănina-n pod. Și de avere și de unt, dulceața de pe pămînt. Baba dacă ar avea roți ar fi tramvai, dacă ar avea coif ar fi ministru de război. Acum, pentru prima oară sînt și eu cu adevărat fánatic. Toate vechile mele vagi atracții înspre legionarism, înăbușite, înfundate, inconștiente, tresar, prind viață. Și mă cuprinde, contradictoriu, și-o milă, și-o groază înduioșată, apoasă”.

Martora de profesie toarnă pe toată lumea, afirmă spre a fi pe placul și conformă cu dorințele anchetatorului, că bătrîna doamnă Brăiloiu făcea propagandă monarhistă – o biată văduvă care, ironia sortii, în fapt îl dușmănea pe Carol al II-lea.

Iar el minte, îl ține pe NU în brațe, minte împăcat și detașat, e un pușcăriș cu experiență. Dintre toate, mai rele ca foamea și setea e frigul, dar cel mai rău e nesomnul. În februarie 1962 ajunge în celula 34 din *Reduit*, la Jilava. Descrierea ei este apocaliptică, dantescă, e un fel de tunel întunecat și lung, cu numeroase și puternice elemente de coșmar, un canal, o hrubă, un maț subpămîntean, rece și ostil, de-a dreptul un *iad decolorat*. Și totuși, aici, în sinistra celulă, monahul de la Rohia va cunoaște *cele mai fericite zile din viața sa*. De necomparat cu tot ce se întîmplase din copilărie pînă la arestare. Aici, am putea spune că încep fericirile lui Steinhardt, fericirile celor întru Hristos, așa cum le aflăm în Evanghelia după Matei (cap. 5-7), dar și în Evanghelia după Luca (cap. 6, 20-49).

Sirul învățăturilor lui Iisus are ca început *Predica de pe munte*. Primul cuvânt este *fericiți* și se arată – în continuare, când și pentru ce sînt fericiți: „Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este Împărăția cerurilor. Fericiți cei ce plîng, că aceia se vor mîngîia. Fericiți cei blînzi, că aceia vor moșteni pămîntul. Fericiți cei ce flămînzesc și însetoșează de dreptate, că aceia se vor sătura. Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui. Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu. Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema. Fericiți cei prigonîți pentru dreptate, că a acelora este Împărăția cerurilor. Fericiți veți fi voi, cînd vă vor ocări și vă vor urmări și vor zice tot cuvîntul rău împotriva voastră, mințind, din pricina mea. Bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri” (Matei 5, 3-12).

Din prima zi petrecută la Reduit descoperă la codetînuți *o sete grozavă de poezie*. „Învățarea pe dinafară a poeziilor este cea mai plăcută și mai neostoită distracție a vieții de închisoare.”

Una dintre primele fericiri afirmate de Steinhardt este *Fericiți cei ce știu poezii*. Ale știutorilor de stihuri din detenție *sînt orele care trec pe nesimțite și-n demnitate*, iar acela căruia îi place a le memora *nu se va plictisi niciodată în puscărie – și nu va fi singur*. La acest capitol viitorul monah se află între cei mai bogați. Știa în totul *Luceafărul*, *Scrisorile*, bună parte din Coșbuc și Topîrceanu, nenumărate versuri din Crainic și Gyr (ultimii fiind la rîndul lor în detenție), învățate pe nerăsuflăte, împreună cu alfabetul Morse, de la veteranii legionari, marii poeți francezi din secolele al XIX-lea și al XX-lea, Rilke și lista ar putea continua. Cîțiva tineri, ce *asteptau pe jărătec* pe un știutor al *Luceafărului*, îl vor asalta de îndată.

Între acești nevinovați damnați ai comunismului, între care cobora grevistul foamei, *respingător de slab și impresionant de palid, dubnind a ger, dîrdîind pînă și-n priviri*, este prezentă o nobilă atmosferă de *sfidare a realității* – una cu totul distrugătoare pentru ființe dintr-o altă plămădă. „De pretutindenii – ca norii de pe munte – se iscă și se condensează în

celula 34 atmosfera aceea inefabilă și fără de seamă pe care numai închisoarea o poate făuri: ceva foarte apropiat de ce va fi fost curtea ducilor din Burgundia sau a regelui René de la Arles ori a unei *court d'amour* provensală, ceva foarte asemănător cu paradisul, ceva foarte japonez, cavaleresc, ceva ce i-ar fi înnebunit pe Henry de Montherlant, pe Ernst Jünger, pe Stefan George, pe Malraux, pe Chesterton, pe Soljenitin, ceva alcătuit din curaj, dragoste de paradox, încăpăținare, sfântă nebunie și voința de a transcende cu orice preț mizerabila condiție umană; ceva ce evocă numele aristocratice alese drept cele mai exaltante de Barbey d'Aureville: Herman-garde de Polastron și Enguerrand de Coucy.” (N.S.)

Simone Weil spune: *Datorită bucuriei, frumusețea lumii ne pătrunde în suflet. Datorită durerii, ne pătrunde în corp.*

„În celula 34 bucuria – izvorâtă din aristocrație, poezii și sfidare – și durerea (căci domnește un frig cumplit, mîncarea e cu totul pe sponci, apa continuă să fie viermănoasă, încăperea e apăsătoare ca într-un film de groază, bruftuielile curg gîrlă, orice observație a caraliilor e însoțită de ghionți sub fălci și pumni în cap) se amestecă atît de inextricabil încît totul, inclusiv durerea, se prefăce în fericire extatică și înălțătoare. Cînd vaca mănîncă iarba, iarba se prefăce în carne de vacă. Tot așa, cînd pisica mănîncă pește, peștele se prefăce în carne de pisică. Suferința pe care o asimilăm dintr-odată, devine euforie.” (N.S.)

Tot aici descoperă discreția și solidaritatea, fericiri narate emoționant și prezentate ca veritabile minuni dumnezeiești.

În ianuarie 1960, la începutul anchetelor, aflăm la ce „tratament” era supus de tortionari, „tratament” cunoscut pe propria piele de toți cei trecuți prin mîinile Securității: bătaie, una animalică, pînă cînd îi vezi și îi auzi cum gîfție și transpiră și sînt și supărați pe tine peste poate, tu ești vinovat că te cotonogesc, tu că refuzi să le furnizezi informațiile solicitate, sau că nu le oferi așa cum le vor ei; dacă te-ai conforma, ei nu ar mai fi obligați să se poarte ca niște brute, așa cum și sînt în realitate. Cînd obosesc din acest epuizant

travaliu se odihnesc pentru refacerea forțelor și reiau interogatoriul. „Locotenentul-major Onea, dintre «metodele de simplă securitate», cu mine, descrie autorul *Principiilor clasice și noile tendințe ale dreptului constituțional*, a preferat-o pe a îndelung repetatelor loviri cu capul de pereti; alții sînt călcați în picioare (poartă cizme). Mai e și tovarășul maior Jack Simon, mustăcios și rece, cu glas cristalin, care-mi pune în vedere că a hotărît, în calitatea mea de ovrei legionar, să mă omoare cu mîna lui. Deocamdată sînt pus pe rangă, soluție disproporționată față de amenințare, dar neplăcută și rea. Mircea M. se arată foarte complezent, moaie ambele prosoape – al meu și al lui – și cu gentilețe stingherit părintească (e mai tînăr ca mine) mi le aplică pe cap, pe coaste, pe tălpi, după cum e cazul.”

Fostul gazetar la „Universul”, Mircea M., coleg de celulă, se roagă în fiecare seară. Pe N. Steinhardt îl preocupă mai vechea dorință, acum stăruitoare, de a se boteza. Se decide după ce i se comunică condamnarea: *treisprezece ani și muncă silnică*. Nu crede că va rezista pînă la capăt, așa că ar vrea să-și împlinească gîndul cît mai repede. Este încurajat că va afla un preot în închisoare – de altfel plină de clerici la acea vreme, ce se va învoi să-l boteze, se înțelege, clandestin, dar valabil. Vrea să nu moară înainte de a primi botezul. Faptul îi pare imposibil, un *imposibil posibil*, totuși. Un întreg eseu închină *imposibilului imposibil și imposibilului posibil*.

Apelează la spusa lui Thomas More: *I trust I make my self obscure* (Nădejdea că mă găsesc pe mine însumi obscur), ca una de mare folos în a te apropia de creștinism, dar la fel de *ametitoare* vorbe îi par: *Cred, Doamne! Ajută necredinței mele*. Frază disecată prin prismă lupasciană, a logicii dinamicii a contradictoriului, unde, fără a-l numi, numai intuitiv află, îl *ajută, tertul tainic inclus* din filosofia lupasciană, concepție argumentată și dezvoltată de Basarab Nicolescu în *Teoremele poetice și Transdisciplinaritate*. „Simultaneitatea textului (mai sus citat – n.n.) ar trebui să ducă, cum speculează autorul lui *Dăruind vei dobîndi*, la deznădejde dacă nu ar fi acel scurt